

انستیتوت
پارس

تُنْبِك

ونگاہی تازہ بہ اوزان دوری (ادوار ایقاعی)

مؤلف
دکتر داریوش زربافیان

قطعات
تک نوازی و گروہ نوازی

تُنَبک و نگاهی تازه به اوزان دوری (ادوار ایقاعی)
قطعات تک‌نوازی و گروه‌نوازی

نویسنده: دکتر داریوش زربافیان

مدیر تولید: شروین مفیدی
ویراستار ادبی: سحر چیدری
نت‌نگاری: سعید ابراهیمی
صفحه‌آرایی: سونا خرامان

مدیر هنری و طراح گرافیک: استودیو ملی (امید نعم‌الحبيب، مهسا قلی‌نژاد)

نوبت چاپ: اول
سال چاپ: پاییز ۱۴۰۴

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

نوع کاغذ: بالکی ۶۰ گرمی هلمین سوئدی

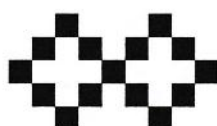
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۶۴-۷۷-۸

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به انتشارات پارت است.

آدرس: تهران، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان فخر رازی، پلاک ۸۷
تلفن: ۶۶۴۰۵۶۲۷ - ۶۶۴۸۵۰۱۳

«اجرای قطعات به صورت آنلاین در وب‌سایت انتشارات پارت در دسترس است.»
www.partpublication.com

@partpublication

فهرست

۱۱	سخنی چند
۱۳	پیش گفتار
۱۵	بخش اول: مفهوم وزن های دوری، ادوار وزنی (ایقاعی)
۱۷	۱. تعریف: سازمان و ساختار ادوار
۱۷	۲. اصول و عناصر پایه ای دور (چرخه)
۲۰	۳. تعریف وزن (ریتم)
۲۱	۴. نگاهی نو به مفهوم دورگرایی
۲۱	۵. ادوار ایقاعی (ادوار وزنی - دورهای وزن دار)
۲۳	۶. دوره مدرن
۲۵	بخش دوم: مفاهیم تجزیه و تحلیل و ارائه ی دو نمونه از قطعات ضربی سنتی
۲۷	۱. مقدمه
۲۹	۲. ویژگی های مجزاکننده ی نظام ادواری از نظام سلفژ
۳۰	۳. ارتباط تقسیمات نُت (سلفژ) با نظام ادواری
۳۷	بخش سوم: پلی ریتمی، چند ضربی یا اوزان متقاطع
۳۹	۱. مفاهیم به کار گرفته شده درباره ی وزن (ریتم)
۴۱	۲. پلی ریتمی یا اوزان متقاطع
۴۵	بخش چهارم: قطعات تُنبک
۴۷	۱. نحوه ی تنظیم و تاریخچه ی قطعات
۴۸	۲. علائم اختصاری تکنیک های اجرایی قطعات تُنبک
۵۸	۳. قطعات
۵۸	فربا: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش اول
۶۹	فربا: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش دوم
۷۶	فربا: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش سوم
۷۷	فربا: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش چهارم - قسمت اول
۸۰	فربا: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش چهارم - قسمت اول
۸۱	با: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش چهارم - قسمت دوم
۸۹	با: سمفونی شماره ی یک برای تُنبک / بخش پنجم

۹۳	الهام / بخش اول
۹۹	الهام / بخش دوم
۱۰۵	بریا / بخش اول
۱۰۹	بریا / بخش دوم
۱۱۳	بریا / بخش سوم
۱۱۵	اقید / بخش اول
۱۲۰	اقید / بخش دوم
۱۲۲	اقید / بخش سوم
۱۲۸	اقید / بخش چهارم
۱۳۳	اقید / بخش پنجم
۱۳۴	اقید / بخش ششم

۱۳۷ پنجم: تجزیه و تحلیل قطعه‌ی «فریبا»

۱۳۹ تجزیه و تحلیل قطعه‌ی «فریبا»

۱۴۱ ۲. ساختار گروهی قطعه

۱۴۲ فریبا: سمفونی شماره‌ی یک برای تُنُبک / بخش اول

۱۵۶ فریبا: سمفونی شماره‌ی یک برای تُنُبک / بخش دوم

۱۶۳ فریبا: سمفونی شماره‌ی یک برای تُنُبک / بخش سوم

۱۶۴ فریبا: سمفونی شماره‌ی یک برای تُنُبک / بخش چهارم - قسمت اول

۱۶۸ فریبا: سمفونی شماره‌ی یک برای تُنُبک / بخش چهارم - قسمت دوم

۱۷۶ فریبا: سمفونی شماره‌ی یک برای تُنُبک / بخش پنجم

۱۸۸ ۳. فرودها

۱۸۹ ۴. ارتباط بین گروه تُنُبک اول با گروه دوم

۱۹۱ ۵. چگونگی توسعه‌ی تم‌های اصلی و همراهی‌کننده

۱۹۷ ۶. کدام تکنیک‌های ساختاری برای توسعه‌ی مواد موسیقایی استفاده شده‌اند؟

۱۹۸ ۷. نحوه‌ی توسعه‌ی قطعه به‌طور کلی

۲۰۰ ۸. تکنیک‌های ساختاری به‌کاررفته برای سازمان‌دهی کل قطعه

۲۰۳ ست‌ها

۲۰۵ پیوست شماره‌ی ۱: فهرست پایه‌ها و واریانت‌ها (تنها واریانت‌ها نشان داده شده‌اند)

۲۲۲ پیوست شماره‌ی ۲: فهرست فرودها

۲۲۴ پیوست شماره‌ی ۳

۲۳۳ ۸

۲۳۶ منابع فرانسوی

۲۳۷ منابع انگلیسی

۲۳۸ منابع ضبط (سی دی - کاست - دی وی دی)

۱. تعریف: سازمان و ساختار ادوار

ساختار چرخشی وزن، دور نامیده می‌شود. این ساختار عبارت از یک چهارچوب زمانی است که از مجموعه اوحاد وزنی از پیش تعیین شده اعم از اجزاء (ارکان) یا اشکال (فیگور، موتیف) تشکیل شده است. این مجموعه ساختاری است که در آن دور به وجود می‌آید و این دور در تمام طول یک قطعه‌ی موسیقی تکرار می‌شود. این ساختار متریک^۱ است و برای رویدادهای وزنی (ریتمیک) از آن استفاده می‌شود. واحدهای (پایه‌ها) ارکان، سلول‌ها) تشکیل دهنده‌ی یک دور وزنی متغیر هستند و ممکن است از ترکیبات دوتایی یا سه‌تایی تشکیل شوند. در ادامه‌ی کتاب پیچیدگی ترکیبات این واحدها یا ارکان تشکیل دهنده سخن خواهیم گفت.

۲. اصول و عناصر پایه‌ای دور (چرخه)

۲-۱ نقره

نقره به معنای نواختن آلات موسیقی با انگشت، ضربه، وزن و ساز کوبه‌ای به کار رفته است. در عمل، نقره به یک ارزش اجرایی (ضربه) یا غیراجرایی (سکوت) در طول اجرای یک دور بر روی یک ساز گفته می‌شود. این ارزش اجرایی حداقل فاصله‌ی زمانی قابل اجراست که ما آن را «حداقل ارزش اجرایی» می‌نامیم.^۲ حروف (ت) و (ن) نماد اجرایی نقره هستند.

- حرف (ت) نشان دهنده‌ی ارزش ضربه‌ی نواخته‌شده (یا آکسان‌دار) است که متحرک نامیده می‌شود.
- حرف (ن) نشان دهنده‌ی ارزش غیراجرایی (یا غیرآکسان‌دار) است که آن را ساکن می‌نامند.

۱. به بخش ششم مراجعه کنید.
۲. (Simha Arom) سیمها آروم، موسیقی‌شناس برجسته‌ی فرانسوی، این ارزش را «La valeur opérationnelle minimale» می‌نامد.

۲-۲ جزء

کوتاه‌ترین فاصله‌ی ترکیب بین دو حرف (ت - ن) را واحد پایه‌ای محسوب کرده و آن را «جزء» می‌نامند. برای اجرا، تلفظ و وصل این دو حرف در زبان فارسی، به دنبال حرف «ت»، حرف صدادار «آ» اضافه می‌شود. بنابراین واحد پایه‌ای یا جزء می‌شود «تَن». برای گسترش واحدهای پایه‌ای یا اجزاء، هر باریک ارزش متحرک یا ساکن به واحد پایه (تَن) اضافه می‌کنیم. نمونه‌هایی از این واحدها در جدول شماره ۱ نشان داده شده‌اند:

جدول ۱. نمونه‌های اجزاء (ارکان)

واحد پایه - جزء	فونتیک	ارزش زمانی وزن
تَن	Tan	۲
تَتَن	Tatan	۳
تَن تَن	Tantan	۴
تَتَن تا	Tatanta	۴
تَن تا	Tananta	۴
تَتَتَن	Tatantan	۵
تَتَتَن	Tatatatan	۵
تَتَتَتَن	Tatantan	۶

به این ترتیب در این نظام ما با مفهوم کشش زمانی روبه‌رو می‌شویم. بنابراین در یک دور:

نقره واحد اصلی و پایه‌ای ارزش زمانی وزن (متریک) است که وقایع وزنی (یا ریتمیک) روی آن تنظیم می‌شود.

جهت ساده کردن نگارش، ارزش کشش طولانی را با علامت (U) و ارزش کشش زمانی کوتاه را با علامت (-) نشان می‌دهیم. همچنین برای ارزش متحرک (ارزش اجرایی) و ساکن (ارزش غیراجرایی) به ترتیب نمادهای (●) و (○) را در نظر می‌گیریم. به این ترتیب ترکیب پایه یا جزء عبارت است از کوتاه‌ترین فاصله بین دو ارزش متحرک و ساکن. در نتیجه عبارت «تَن» از یک ارزش متحرک و ساکن با نماد (○●) تشکیل می‌شود و نماد آن با خط موسیقی به این شکل است:

ترتیب این ترکیب به ما این امکان را می‌دهد که تعداد نامحدودی از واحدهای پایه یا اجزاء را خلق کنیم. تعدادی از نمونه‌های واحدهای پایه‌ای در زیر نشان داده شده است:

جدول ۲ نمونه واحدهای پایه‌ای

نحوه مفصل بندی	تَن تَتَن تَتَن
وزن بندی	۲ + ۳ + ۳ ○● ○●● ○●●
واحد پایه - جزء	- -U -U
ارزش کل یا تعداد نقره	۸

۳-۲ واحد پایه‌ای زیرینا (جزء - جمع اجزاء)

با توجه به سنت، سه نوع واحد پایه یا جزء وجود دارد: سَبَب، وَتَد و فاصله.

۴-۲ سبب:

این واحده دو شکل وجود دارد: ثَقِيلٌ وَخَفِيفٌ.

سبب ثقیل: این واحد ترکیبی است ازدوارزش متحرک مانند ثَت یا ثَن

سبب خفیف: این واحد ترکیبی است ازدوارزش یکی متحرک و دیگری ساکن مانند ثَن

۵-۲ وتد

این واحد نیز به دو صورت وجود دارد: مجموع و مفروق

وتد مجموع: این واحد ترکیبی است از سه ارزش که دوارزش اول متحرک و ارزش سوم ساکن می‌باشد. مانند ثَتَن.

وتد مفروق: این واحد ترکیبی است از سه ارزش که ارزش اول و سوم متحرک و دوم ساکن می‌باشد مانند ثَنَتَا.

۶-۲ فاصله

این واحد نیز به دو شکل وجود دارد: صَغْرِي (کوچک) و كُبْرِي (بزرگ).

فاصله صغری: این واحد ترکیبی است از چهار ارزش که سه ارزش اول متحرک و آخرین آن ساکن می‌باشد مانند ثَتَتَن یا ثَتَتَن

فاصله کبری: این واحد ترکیبی است از پنج ارزش که در چهار ارزش اول متحرک و پنجمین ساکن می‌باشد مانند ثَتَتَتَن بنابراین جزء واحد

پایه (اصلی) است. واحد پایه یا جزء می‌تواند حداقل ترکیبی باشد از یک ارزش متحرک که بدنبال آن یک ارزش ساکن آورده شود و یا می‌تواند از

یک - دو - سه یا چهار ارزش متحرک که به دنبال آن یک ساکن آورده شود ترکیب شود. با توجه به سنت شش نوع واحد پایه یا جزء وجود دارد

در جدول شماره ۳ زیر این پایه‌ها یا اجزاء با اوزان و نغمه نگاری (ثُت نویسی) مربوط آن‌ها نشان داده شده است.

جدول ۳ نمونه‌ی خلاصه نمونه‌های پایه‌ها

نام واحد یا جزء	اصطلاحات مورد استفاده	وزن بندی پایه یا جزء	نغمه نگاری (ثُت نگاری)
سبب ثقیل	ثَت	ارزش: دو متحرک	●●
سبب خفیف	ثَن	ارزش: متحرک و ساکن	○●
وتد مجموع	ثَتَن	ارزش: دو متحرک و یک ساکن	○●●
وتد مفروق	ثَنَت	ارزش: متحرک - ساکن - متحرک	●○●
فاصله صغرا	ثَتَتَن	ارزش: سه متحرک و یک ساکن	○●●●
فاصله کبرا	ثَتَتَتَن	ارزش: چهار متحرک و یک ساکن	○●●●●

در میان این شش واحد پایه‌ای، تنها پایه‌ای که دارای نشان وزن بندی نیست سبب ثقیل است چرا که هیچ تضادی بین دو مقدار ارزش

اجرایی وجود ندارد. پنج واحد دیگر می‌تواند به عنوان پایه‌های وزن بندی شده پذیرفته شود. باین ترتیب می‌توان دورهای ادواری

(ایقاعی - وزن بندی شده) با ترکیب پایه‌های تشکیل شده از ارزش‌های متحرک و ساکن بدست آورد. حرف «ت» و «ن» نماد هجای کوتاه

کتاب حاضر، اثری است که برپایه لزوم حفظ و تداوم موسیقی، به ویژه وزن (ریتم) و مسیر تکاملی آن، نگاشته شده است. نویسنده این کتاب، با اتکا به سنت های غنی موسیقی ایرانی و بهره گیری از پژوهش های عمیق خود، سعی بر آن داشته تا ساز کوبه ای تنبک را که طی یک قرن اخیر به مرحله ای از تکامل رسیده است، مورد بررسی قرار دهد. در این اثر، ادوار روزنی (ایقاعی) ابتدا از منظر موسیقی سنتی و سپس با نگاهی کاملاً مستقل بررسی شده اند. همچنین ارتباط این ادوار با نظام سلفژ موسیقی غرب و ساختار مستقل آن در ارتباط با سازهای کوبه ای به شکلی دقیق نشان داده شده است. از ویژگی های برجسته این کتاب، ارائه چهار قطعه در سبک تنبک نوازی و سازهای کوبه ای است که شامل تکنوازی، دونوازی و گروه نوازی می شود. همچنین، این کتاب به تحلیل 'سمفونی شماره یک برای تنبک' با نام 'فریبا' پرداخته که برای نخستین بار به بررسی دقیق اجزای این اثر مستقل در حوزه تنبک نوازی می پردازد. این کتاب به تمامی علاقه مندان به موسیقی ایرانی و به ویژه دوستداران ساز تنبک توصیه می شود و می تواند منبعی ارزشمند برای پژوهشگران و هنرمندان در این حوزه باشد.

9 789645 664778

